

ALKOTÓMŰHELY

KOLOZSI TIBOR

NÉGY JUBILEUM

Az Életjel újabb jubileumához érkezett. Ez a jubileum azonban nem csupán egyszerű és nem is egyszeri kerek évforduló, hiszen az élőlűtség fennállásának húsz esztendejében három más, kisebb jubileum is rejlik, mely azonban elválaszthatatlanul összefügg a gerincet alkotó húsz esztendővel, az Életjel munkája fokozatos kibontakozásának két termékeny évtizedével.

Az ötvenként megjelenő jubileumi összefoglaló könyv éppen az öt esztendőt felölelő jellegénél fogva mindenképpen elsősorban arra hivatott, hogy a legutóbbi fél évtized munkájáról adjon képet, az eltelt egyötöd évszázad következetes és egyre terebélyesedő munkájának kitarulkodó képe azonban arra utol, hogy messzebbre is kell nézni, egészen a kezdetig, mert csakis így mérhető fel a megtett út a maga teljességében, csakis így válik igazán kézzel tapinthatóvá a kitzűzött feladatok megvalósításában elért eredmény, sőt még ennél több is. Hiszen az Életjel nem elégedett meg azzal, hogy az induláskor maga elé tűzött célokat elérje, hanem az évek folyamán e mellett igyekezett egyre szélesebb körre kiterjeszteni működési körét. Éppen ennek köszönhető, hogy húsz esztendő leforgása alatt nemcsak a város, hanem az egész tartomány olyan kulturális intézményévé fejlődött, amely immár nem is csupán magyar művészeket, a magyar irodalmárokat, újságírókat tömöríti maga köré, de kiterjedt munkássága egyre inkább felöleli az itt élő magyarsággal testvéri szerbhorvát és más nyelvű írókat, kulturmunkásokat is. Ezzel a kiterjedt tevékenységével ismételtelen tanúsítja hazánk népeinek és nemzetiségeinek megbonthatatlan testvériségét, éspedig nem is csupán mint közvetítő, a más nyelvekből fordított műveknek a szabadkai magyar közönség elé tárásával, de kétnyelvű estek megrendezésével is. Ennek a céltudatos munkának az eredménye, hogy az Életjelre felfigyeltek még a határon túl is, ami nemcsak abban jut kifejezésre, hogy magyarországi és romániai vendégek is felléptek rendezvényein, de minden bizonnyal még inkább abban, hogy a magyarországi és romániai sajtótermékek is méltatták nem egy alkalommal a Szabadkáról kisugárzó áldozatos munka számos jelenségét.

Az 1958 októberében a város hirdetőtábláin és egyes üzemekben, iskolákban megjelent plakátokon a szabadkai írók és újságírók egy kis csoportja még csupán azt jelentette be, hogy Életjel címen irodalmi élőlűtséget rendez a Városi Könyvtár földszinti olvasótermében, s hogy ez az élőlűtség voltaképpen I. száma egy tervezett sorozatnak, amelynek az a célja, hogy az élőlű szó útján is közelebbi kapcsolatot teremtsen írók és olvasók között, hogy ezzel a kapcsolattal is hozzájáruljon magyar nyelven a város kulturális életének gazdagításához, színesítéséhez. Hogy a kezdeményezés ne maradjon pusztába kiáltó szó, a plakátok mellett meghívók is készültek a város legismertebb művészetbarátai, színház- és hangversenylátogatói, valamint könyvbarátai számára, hogy felhívják figyelmüket az új kezdeményezésre, az új kulturális akcióra. A kiragasztott plakátok és a szétküldött meghívók nem maradtak visszhangtalanul. Az élőlűtség első számának előadására több mint száz ember gyűlt össze a könyvtár olvasótermében, és ez a száz ember volt a később kialakuló, egyre bővülő állandó közönségnek a magva.

Hogy milyen célkitűzésekkel indult az Életjel, amelynek első lelkes szervezői Burkus Valéria, Dévavári Zoltán, Galamb János és Urbán János voltak? Megkaphatjuk erre a választ, ha beleolvassunk Urbán Jánosnak az 1. szám bezárójéként elmondott szavaiba:

„A szerkesztőség azzal a tudattal kezdte meg munkáját, hogy a közvetítő, a tájékoztató és az útmutató szerepét vállalja magára. Közvetít a leírt irodalmi mű és az olvasó között, tájékoztatást ad az időszzerű irodalmi eseményekről, a színházi életéről, a filmről, a képzőművészetről, a zenei életéről.”

Nagy tervek egy induló irodalmi élőlűjság számára, de egyelőre nem terjednek ki tovább a klasszikus élőlűjság határainál. Megismétlődő előadások, a szereplők egyre bővülő köre és a kulturális események iránt érdeklődő közönség egyre nagyobb érdeklődése. Tulajdonképpen ebbe a három fogalomkörbe belefer az első időben, sőt az első évtizedben az az egyre terebélyesebb munka, amely azonban természetesen már ekkor sem állt meg az eredetileg kitűzött céloknál, nem elégedett meg az eleinte természetesnek látszó helyi jelleggel, a kezdetben természetesnek tetsző nemzetiségi környezettel. Azt mondtam, ez a három fogalomkör magában foglalta a munka egész tartalmát. Csakhogy ehhez hozzá kell tenni mindjárt azt is, hogy ezek a fogalomkörök nem maradtak meg a kezdeti méretekben, hanem egyre bővültek. Éppen ez a fokozatos, de minden lépésben tapasztalható terebélyesedés a magyarázata annak, hogy csakhamar felfigyelték az Életjel tevékenységére a város határain túl is. Ez a magyarázata például annak is, hogy már 1959 első felében, tehát nem is egészen egyeztetendő tevékenység után arra kaptam megbízást Major Nándortól, a Híd akkori főszerkesztőjétől, hogy a Híd oldalain számoljak be részletesebben arról a megindult irodalmi, művészeti és általában kulturális munkáról, amely felrázta közönségéből a sokszor érdektelennek, a kultúra iránt közömbösnek nyilvánított szabadkai közönséget, s amely visszhangot keltett más helyek irodalmi köreiből, így a tartomány székvárosában is.

És hogy is ne! Hiszen — mint már mondtam — az Életjel nem maradt meg a szűkebb helyi keretek között. Először is nemcsak irodalmi megnyilatkozásról volt szó, hanem az irodalom mellett helyet kapott pódiumán a zsurnalisztika, a zene, a színjátszás, sőt a képzőművészet is. És ez a keretátörés csakhamar megnyilatkozott az élőlűjság előadásainak szereplői körében is, hiszen a szabadkai írók nem igyekeztek kizárólag a maguk számára kisajátítani ezt a kulturális pódiumot, mely az élő szó hídjá volt a közönség felé, hanem egyre gyakrabban szerepeltek az élőlűjság műsorai keretében a Szabadkán kívüli vajdasági kulturális élet más ismert személyiségei is. És ez természetes és a munka elgondolásából önként következő fejlődés volt. Hiszen az irodalmi tevékenység nem szűkíthető le egy-egy város vagy szűkebb terület határai közé. És ugyanígy a művészet más ágainak megnyilatkozásai sem. A hatás tulajdonképpen kölcsönös volt kezdetől fogva. Például a zene egyrészt vonzotta a közönség egy részét, másrészt pedig az Életjel estjei is hozzájárultak ahhoz, hogy a zene is egyre népszerűbbé váljék a nagyközönség körében. Aztán meg a képzőművészek is teret kaptak egy-egy megrendezett kiállítás vagy képzőművészeti előadás keretében, másrészt pedig egy kicsit képzőművészeti nevelőmunka is volt ez a mai modern műveket nemigen értő közönség soraiban. Az előadások színvonalához mindenképpen hozzájárult kezdetben az is, hogy a szabadkai színészek pusztá lelkesedésből, minden ellenszolgáltatás nélkül vállalták a fellépéseket az egymást követő esteken, szavalatokkal, felolvasásokkal, kisebb jelenetek bemutatásával is. Ugyanez vonatkozik természetesen a zene művészeire, a képzőművészekre és magukra az újságírókra és írókra is. Tagadhatatlan, hogy ez a lelekes viszonyulás nagyban elősegítette a rendezvények kibontakozását, különös tekintettel arra, hogy az Életjel szerkesztőségének rendelkezésére nagyon is szűkre szabott anyagi eszközök álltak.

Említettem már, hogy egyre gyakrabban felléptek a rendezvényeken más városokból való írók, kulturmunkások is. Ez nagyrészt annak a munkának természetszerű következménye, hogy az élőlűjság műsoraiban kezdetől fogva tekintélyes helyet kapott az irodalmi művek, könyvek nép-

szertűtése, ismertetése. S ha már ismertetésre került valamely könyv, hát ettől csak egy lépés kellett odáig, hogy személyesen megjelenjen, fellépjen, beszéljen az előadáson maga az író is, akinek könyvét ismertetette a műsor, sőt né csak fellépjen, hanem — ha már itt van — dedikálja is az olvasók kívánságára az est keretében árusított művét. Így vette ki részét még a könyvterjesztésből is az Életjel.

Az irodalom mellett az élőlűjság közreműködött a társadalmi és politikai élet időszerű eseményeinek taglalásában is. Ezt elsősorban rendszeres vezércikkei útján érte el, bekapcsolódva ily módon a társadalmi folyamatokba. Ez a hozzáállás magától értetődően vonta maga után azokat a módosulásokat, amelyek során a kezdeti esztrádszerű műsorok könnyedébb formája egyre inkább elmélyült. Ebben a tekintetben megint csak kifejezésre jut a kölcsönösség. Nemcsak az Életjel hatott a közönségre, hanem a közönség is az Életjelre, s ennek a kölcsönös hatásnak megfelelően alakultak az újabb és újabb műsorok is. Először is meg kell említeni, hogy immár nemcsak a régebbi írók sorakoztak föl az élőlűjság mögé, hanem egyre nagyobb tér nyílt a fiatalok, a kezdők előtt is, úgyhogy az élőlűjság pódiuma afféle kiindulópontul is szolgált az új tehetségeknek. A fiatalokra fordított figyelem megnyilatkozott aztán az Életjel minden tevékenységében, s az újabb időben, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör közreműködésének kilombosodásával voltaképpen az előadói műfaj ápolásának egyik alapjává lett. Ez a törekvés a magyarázata minden bizonnyal annak is, hogy már kezdetben a közönség soraiban is egyre nagyobb számban jelentkezett a tanulólűjság, éspedig nem is a régi formában, amikor a tanárok egyszerűen kivezényeltek egy-egy osztályt valamely előadásra, hanem egyéni érdeklődésből. Ez az egyéni érdeklődés az idők folyamán valószínűs mozgalmommá izmosodott a középiskolás ifjűság körében, mely az Életjelnek egyik megbízható tartópillérévé vált.

Egy másik, igen lényeges jellegzetessége az Életjel munkájának kezdetétől fogva az irodalmi, kulturális és társadalmi múlt feltérképezésére irányuló törekvés. Ez megnyilatkozott már az élőlűjság számainak megjelenésében is, de még nagyobb és tervszerűbb arányokat öltött a későbbi könyvkiadás megindulása után. Erről azonban részletesebben is szólni kell a későbbiekben.

További feladataul tűzte ki az Életjel, az ország népei és nemzetiiségei közötti hid szerepét vállalva, a szerbhorvát és más nyelvű irodalmak ismertetését, a magyar közönség felé való közvetítését. Ebben a tekintetben egyébként helyi viszonylatban is élénk tevékenység bontakozott ki, ugyanis a népek és nemzetiségek közötti közvetítő szerep nem merült ki abban, hogy az élőlűjság előadásainak közönsége magyar nyelven megismerkedhetett a legnagyobb jugoszláviai írók, Ivo Andrić, Miroslav Krleža, Ivan Goran Kovačić, Gustav Krklec és mások jelentős műveivel és írói egyéniségével, de létezett ez a közvetítés helyi vonalon, mégpedig a kölcsönösség alapján. Ugyanis az Életjel műsoraiban helyet kaptak a szabadkai szerb és horvát írók, a Rukovet és az Osvit munkatársai, és viszont a Rukovet és az Osvit számos szabadkai magyar író műveit közvetítette fordításban a szláv ajkú közönség felé.

Semmiképpen sem feledkezhetünk meg az Életjel egy olyan akciójáról, amelynek keretében egymást követően egy egész estsorozaton, szervezett vetélkedő formájában arra ösztönözte Szabadka tanulólűjságát, hogy egészen közelről megismerkedjen a jugoszláviai magyar írók egyéniségével és alkotói munkásságával, nagymértékben hozzájárulva ezzel a jugoszláviai magyar irodalom népszerűségéhez, térfoglalásához, elismeréséhez.

Ha ehhez hozzávesszük még azt is, hogy már kezdetétől fogva megnyilatkozott az a törekvés is, hogy az előadók sorában szerepeltesse az élőlűjság a magyarországi művészeket is, akik a televízió csatornán már közeli ismerőseivé váltak a közönségnek, felléptetvén a közönség előtt már abban az időben például Keres Emilt, Bessenyei Ferencet, Psota Irént, Básti Lajost, Sütő Irént, Neményi Lilit, Töröcsik Marit, Horváth Tivadart, Rátonyi Róbertet és másokat is, s ha nem feledkezünk meg arról sem, hogy az élőlűjság szabályosan egymást követő számain mindíg ott voltak

a műsorban a kimagasló szabadkai zeneművészek is, s hogy például Oláh Sándor, Farkas Béla és mások kiállításainak megrendezésével, nagy művészek munkásságának ismertetésével a képzőművészetet is közelebb vitte a nagyközönséghez, akkor nyilván érthető, hogy már az első ötévi munka lezárulásával, a 48. szám megjelenésekor Urbán János ezekkel a büszke szavakkal köszöntötte a közönséget:

„Összesen 402 előadó, író, festőművész, színművész, zeneszerző szerepelt előadásainkon. A Belgrádban, Zágrádban, Szarajevóban és az ország számos más városában élő írók, szerzők műveit tolmácsoltuk. Talán éppen abban értünk el legszebb eredményt, hogy hazánk neves műsoraival ismerkedhettünk meg, és a világban előforduló felmérhetetlenül sok eseményből azt választottuk ki, ami legjobban érdekli dolgozóinkat.”

Azt mondják, a számok unalmasak. De ha unalmasak is, ez a 402 előadó, író, művész, zeneszerző mindenképpen szavahihető tanú arra, hogy a munka nem volt hiábavaló, hogy gyümölcsözővé vált.

De nem csupán Urbán János méltatta az öt esztendő során elért eredményeket. A közönség soraiból is sokan előszóval, vagy levélben, vagy a megszervezett véleménykutatás során kifejtették a látott műsorokkal kapcsolatos nézeteiket, elképzeléseiket, indítványait. Az Életjel tehát valóban mozgalommá vált, mely a társadalom élő testéből fakadt, s mint mozgalom csakugyan társadalmi szükségletet elégített ki. Ennek bizonyossága a szerte a lapokban megjelent elismerő sorok sokasága is. Vlaovics József például ezt írta a 10 éves Életjelről a Dolgozóknak:

„Az Életjel! elérte, ami a tartományi fővárosban nem sikerült: kétszáz-háromszáz főnyi állandó közönséget toboroz egy irodalmi pódium köré, ahol az elmúlt tíz évben több ezer résztvevő előtt lépett fel az előadóművészek, a színészek, a szavalók stb. egész serege.”

De megemlékezett a 10 éves évfordulóról például az újvidéki Dnevnik is, rámutatva arra, hogy „...nem egy fiatal költő, író, zeneszerző itt mutatkozott meg első alkotásával, s nem egy fiatal színész és rendező mutatta be kibontakozásban levő képességeit.”

S amikor 1967-ben munkájának elismeréseképpen az Életjel elnyerte Szabadka város Októberi díját, Bárkányi Pál, a bizottság elnöke egyebek között ezekkel a szavakkal nyújtotta át a kitüntetést:

„... az irodalmi élőlűjság tevékenyen részt vett az olyan általános jelentőségű manifesztációkban is, mint amilyenek a könyvhónap, a társadalmi-politikai életünk történelmi évfordulói és más aktivitások kulturális életünk mozgalmas napjaiban.”

De nemcsak a mi társadalmi életünkéből jött az elismerés, hanem felfigyeltek az Életjelre külföldön is. Az évforduló alkalmával, vagy valamely más esemény kapcsán hosszabb-rövidebb méltatások jelentek meg róla például az Esti Hírlapban, a Délmagyarországban, a Somogyi Néplapban, a Magyar Hírlapban, a Tiszatájban, a Jelenkorban, a Forrásban, a Petőfi Népében, a Korunkban, az Új Látóhatárban stb. stb., jelezve a végzett munka elismerését, méltányolását. A Politika szintén részletesen foglalkozott az Életjel tevékenységével, tehát nyugodtan elmondhatjuk: nemcsak Vajdaság, de Belgrád, sőt a szomszéd országok szeme is éberen figyelte a Szabadkán, s a későbbiekben más helységeken is lezajló előadásokat, az élőlűjság egyre szaporábban sorakozó számaikat. És ez nem is csoda, ha tekintetbe vesszük, hogy például az Életjel köréből indult ki még jelenlegi, immár szintén nagy elismerést elért folyóiratunk, az Üzenet megindításának gondolata is.

Erről a sokoldalú munkáról a 15. évforduló küszöbén Urbán János így számolt be a Magyar Szó újévi számában:

„Az élőlűjság nevéhez fűződik számos kiállítás, találkozás, emléktábla, emléktábla-, szoboravatás, ifjúsági színpadi rendezvény, vetélkedő, zenei, képzőművészeti, színművészeti, írói portrék bemutatása, fiatal tehetségek útra indítása, a testvérvárosi kapcsolatok fejlesztése, nyelvművelés, munkásmozgalmi tevékenység, népi ünnepek, szavalóversenyek, filmbemutatók szervezése, rádió-, televízióközvetítések, munkaközösségekkel való kapcsolatteremtés stb.”

Valamikor a századforduló táján, pontosan 1898-ban már indult valami hasonló kezdeményezés az akkori Szabadkán, amikor Milkó Izidor és Toncs Gusztáv vezetésével megkezdte munkáját a Szabad Liceum, és kisebb megszakításokkal 1918-ig működött. Ennek a Szabad Liceumnak a keretében előadások hangzottak el, számos fővárosi és más városból való előadónak a közreműködésével. Kezdetben afféle értelmiségi továbbképző fórumként tevékenykedett, s a tudomány eredményeit igyekezett közvetíteni a közönség felé, később pedig vitafórummá fejlődött, amelynek műsorában helyet kaptak az irodalom, a művészet, a politika, sőt a gazdasági kérdések is. Ennek az egykori Szabad Liceumnak azonban nem volt olyan rendszeres a munkája, mint késői utódjáié, az Életjelé, és főleg nem volt olyan szerteágazó a munkássága, tekintve hogy mindvégig megmaradt az előadások, a szervezett viták keretében.

Az Életjelé ezzel szemben fennállása tizedik évfordulójának esztendejében új munkaformákkal bővült, s éppen ezeknek az új munkaformáknak a megindulása jelenti a húszéves jubileum keretében a kisebb, mindössze tízéves jubileumoknak a kiindulópontját. Horváth Emma tanárnő vezetésével már 1968 őszén megalakult a fiatalok, a középiskolás tanulók művészetbaráti köre, amely aztán a következő évtől, 1969-től felvette a Csáth Géza Művészetbaráti Kör nevet. És 1968 őszén kezdte meg munkáját a Kísérleti Színpad, amely a későbbiekben bizonyos kívánságok felmerülése folytán Irodalmi Színpaddá vált, és a múlt év január 1-e óta Kosztolányi Dezsoló nevét viseli. Mindez tulajdonképpen még beleszövődik a kezdeti indulási formába, mert az élőlítség jelentkezése is előadások formájában történt. Tíz évvel azonban valami olyasmi is bekövetkezett, ami egészen új megnyilatkozási formát adott az Életjelé egy ágazatának. Megjelentek ugyanis az Életjelé Miniatúrák első füzetei, s ettől kezdve az Életjelé nemcsak az élő szó varázsával közelített közönsége felé, hanem igénybe vette a nyomda szolgálatait is, tehát tartósabb nyomokat is hagyott kibontakozó tevékenységével maga mögött.

Négy jubileum! Érthető hát, hogy a legújabb időszak eredményeinek felidézésekor nem is elégedhetünk meg azzal, hogy általában az Életjelé tevékenységéről emlékezzünk meg, hanem külön-külön sorra kell venni az egyes ágazatok eredményeit, törekvéseit.

Magával az élőlítséggel kapcsolatban mindenekelőtt meg kell említeni azt is, hogy a munka, a jelentkezés, már nem merült ki csupán a megszkott estékkel, hanem beleágyazódtak a Csáth Kör külön miniműsorai is, amelyek rövid lélegzetű előadásokon elsősorban magát a tanulóifjúságot gyűjtötték össze, komoly pedagógiai szint is adva ezzel az Életjelé tevékenységének, ami annál inkább érzékelhetően kidomborodott, mert hiszen hivatott tanárnő állt az ifjúági kör élén, s az ő utasításai szerint bontakozott ki nemcsak az előadás, de részben a programösszeállítási munka is.

És hadd említsek meg megint csak néhány számot! Az elmúlt húsz év alatt az Életjelé mintegy 350 nagy műsort rendezett, s ezeket összesen csaknem 100 000 ember hallgatta végig. A tíz év alatt rendezett 180 miniműsorára pedig körülbelül 25 000-en voltak kíváncsiak. Evente tehát 27—18 nagy előadást és ugyanannyi miniműsort láthatott a közönség. Minden bizonnyal érdemes megemlíteni azt is, hogy csupán tavaly körülbelül 3400 főnyi közönsége volt az Életjelé-esteknek, külön mintegy 640 az Irodalmi Színpad előadásainak, és több mint 2300 a miniműsoroknak. Ez az évi 6500 érdeklődő beszédesen tanuskodik arról, hogy az Életjelé rendezvényei iránt egyáltalán nem lanyhul, sőt még növekszik is az érdeklődés.

S ha tekintetbe vesszük ezek változatosságát és sok irányba kiterjedő figyelmét, ez az érdeklődés teljesen érthető is. Ilyenkor, jubileum alkalmával minden bizonnyal érdemes egy rövid áttekintést adni, hogy melyek is voltak az utóbbi hat esztendőben, tehát a legutóbbi Életjelé-évkönyv megjelenése óta megrendezett legjelentősebb esték!

A sort természetesen a 15. évforduló alkalmából megrendezett nagyszabású jubileumi est nyitotta meg, melyen vendégként fellépett Miroslav Antić és Fehér Ferenc is, s mint már ebből is nyilvánvaló, a műsora kétnyelvű volt. A más jellegzetes csoportokba be nem osztható, vagy csak

nehezen beleillő előadások sorába tartozik például az Üzenet és a Rukovet folyóiratokkal megrendezett együttes, természetesen szintén kétnyelvű műsor, mely beszédesen tanúsította a szabadkai szerb, horvát és magyar írók között kialakult termékeny együttműködést. Igen jelentős volt az Újvidéki Hungarológiai Intézet fennállásának ötödik évfordulója alkalmából megrendezett Életjel-szám, amelynek keretében közreműködtek az intézet munkatársai, és a szünetben árusításra kerültek az intézet kiadásában megjelent füzetek, kiadványok is. Ez az est külön említést érdemel abból a szempontból, hogy felhívta a közönség figyelmét ebben a jugoszláviai magyar intézményben folyó tudományos kutatómunkára. Hasonlóképpen nevezetes est volt az újvidéki M-stúdió vendégszereplésének estje. Részben már az emlékező jellegű estek közé tartozik a Híd jubileumi estje, amelynek keretében a harmincas évek közepén indult nagymúltú, haladó szellemű társadalmi folyóiratunk indulásának körülményeire és munkájának kibontakozására emlékezett az összegyűlt nagyszámú közönség. Ebben a kategóriába tartozik a vajdasági munkásírók bemutatása, valamint a Városi Történelmi Levéltár megalakulásának 25. évfordulója alkalmából rendezett műsor is, a hagyományoknak megfelelően szintén két nyelven. És végül a humoristák már szokásossá vált estje szintén hozzájárult ahhoz, hogy öregbítse az Életjel jó hírét, bevonva a műsorba a Jugoszláviában élő magyar humoristák legjavát.

Az emlékestek sorát a Dózsa György születésének 500. évfordulója alkalmából rendezett szám nyitotta meg, amelynek keretében Ady Endre, Illyés Gyula, Nagy László, Petőfi Sándor, Várnai Zseni és mások verseiből, valamint Hegedűs Géza és Nemeskürty István írásaiból támadt új életre az életét tüzes trónon végzett parasztlevelező markáns alakja. Ezt az estet egyébként (más estekhez hasonlóan) meg is ismételték, mégpedig ezúttal! Hajdújáráson, valamint a palicsi könyvtárban is, jelezve, hogy az Életjel immár nem zárkózik be a város határai közé, hanem a külterületek felé is tekint.

A további emlékestek főleg elhunyt írók szavát idézték újra a pódiumról, s ebből a felidézésből a jugoszláviai magyar írók mellett, akik közül igen sokan közvetlen munkatársai is voltak az előző esztendőknél az Életjelnek, természetesen nem maradhattak ki a jugoszláv írók kimagasló képviselői, élők és holtak egyaránt, de a magyar irodalom nagyjai sem.

Az emlékezések sora Csépe Imre halálának egyéves évfordulóján rendezett emlékesttel kezdődött ebben az időszakban. Csépe Imre maga is az Életjel munkatársai közé tartozott életében, s korai halálával pótolhatatlan úrt hagyott maga után. Természetesen hát, ha halálában sem feledkezett meg róla a szerkesztőség és a nagyközönség sem. Szirmai Károly a jugoszláviai magyar irodalom kimagasló egyéniségei közé tartozott, és tulajdonképpen az ő elődje volt a Kalangyában és a két háború közötti jugoszláviai magyar irodalom szervezésében is Szenteleky Kornél. Közvetlenül egymáshoz a rólunk való megemlékezés is, csak éppen az évfordulók között volt különbség. Szirmai Károlynak ugyanis egyéves elhalálzásáról emlékezett meg az élőjság egy száma, Szenteleky Kornélnak pedig születése nyolcvanadik és halála negyvenedik évfordulója alkalmából szentelt egy estét. Kvazimodo Braun István Szabadkán élt, s a 7 Nap körül munkálkodva irodalmi és újságírói téren, maga is ott mozgott az Életjel pódiuma körül, ezért emlékezett meg róla, szintén halálának első évfordulóján az irodalmi élőjság egy neki szentelt számával. Dóró Sándor, a fiatalon elhunyt, nagyrészt még csak főleg ígéretek szemüvegén át szemlélhető költő és a veterán Stadler Aurél emléke egy közös irodalmi esten elevenedett fel az Életjel közönsége előtt, a legutóbbi három ilyen emlékest pedig különösen fájó emléket ébresztett nemcsak a szabadkai, de az egész vajdasági irodalomrajongó közönség körében, hiszen érthetően fájó volt az egy év utáni búcsú Majtényi Mihálytól és Gál Lászlótól is, akik a két háború közötti időszakban Szabadkán fejtették ki irodalmi munkásságukat, a felszabadulás után pedig újvidéki környezetben fejlődtek fel irodalmi életünk élvonalában, sohasem feledkezve meg szabadkai multjukról, és nem feledkezve meg az Életjéről sem. Sinkó Ervin előtt

pedig, aki egy régi regényben meg is örökölte Szabadkát, az első világháború utáni forradalmi időket választva támájául, halálának tizedik évfordulóján hajtottotta meg a szabadkai élőlűjság szerkesztősége az emlékezés zászlaját.

De nemcsak haláluk után szerepeltette íróinkat az Életjel: a műsorokban való rendszeres fellépések mellett külön szerzői esteket rendezett az élők számára is, például Gion Nándornak és Német Istvánnak, melyek keretében természetesen felléptek maguk az írók is; ilyen volt Gulyás József és Zákány Antal együttes szerzői estje, és ilyen volt a Híd-díjas Brasnó István műveiből összeállított szám is.

Önálló szezői estek rendezésére rendszerint felhasználta a szerkesztőség egy-egy Életjel-kiadvány megjelenését is. Így Petkovics Kálmán nemcsak az Életjel Könyvek sorozatában adta közre Szabadka forradalmi múltjának egy darabkáját feltáró, *A kérdőjeles ember* című művét, hanem még közelebb vitte az érdeklődő olvasókhoz a könyvecskét a megrendezett szerzői est is. És hasonlóképpen Szekeres László *Szabadkai helynevek című* helytörténeti kézikönyve, dr. Györe Kornél *Szabadka településképe* című városmorfológiai tanulmánya, Kolozsi Tibor *Szabadkai sajtó* című sajtótörténeti kötete is megelevenedett egyes részleteiben az élőlűjság közönsége előtt.

A jugoszláv írók nagyjai közül a 80 éves Nobe-díjas Ivo Andrić műveiből adott jól összeválogatott műsort a szerkesztőség, megfelelő méltatásokkal. És szintén nyolcvanadik születésnapja alkalmából idézte fel az Életjel a maga közönsége előtt a másik nagyság, Miroslav Krleža műveit és irodalmi alakját. Kétnyelvű műsorral emlékezett meg születésének hetvenedik évfordulóján Jovan Popovićról, a nagy íróról és forradalmárról. Külön irodalmi est keretében áldozott az Életjel és ezzel egész Szabadka is Ivan Cankar és Vladimir Nazor emlékének születésük századik évfordulója alkalmával, és nem maradt ki a megemlékezések közül Miloš Crnjanski irodalmi munkássága sem legutóbb pedig, elhunytakor, az Életjel pódiuma ismét megemlékezett Gustav Krklecről, aki egyszer régen már személyesen is részt vett az Életjel egy estjén, Csuka Zoltánnal együtt, kétnyelvű műsor keretében.

A magyar irodalom nagyjai közül Petőfi születésének százötvenedik, Ady Endre születésének századik, a szabadkai származású Kosztolányi Dezső és Csáth Géza születésének pedig kilencvenedik évfordulójáról emlékezett meg méltó körülmények között az élőlűjság.

A színvonalas irodalmi műsorok mellé méltóképpen sorakoztak fel a határon túlról érkező vendégek is. Igen emlékezetes például a romániai magyar írók estje. Ezt a fényesen sikerült műsort az újvidéki M-stúdióval, a Népkörrel és az Üzenettel közösen szervezte meg az Életjel szerkesztősége. Ez volt a romániai magyar íróknak az első vendégszereplése Szabadkán, melyet azért nem felejt el a város közönsége, mert jelen volt ezen az esten részt vett az azóta elhunyt nagy író, Szemlér Ferenc is. Rajta kívül felléptek még a műsor keretében Farkas Árpád, Gálfalvi Zolt, Kányádi Sándor, Páskándi Géza és Sütő András ismert és becsült erdélyi magyar írók is. Ez az irodalmi est a Népkör nagytermében zajlott le, melyet zsúfolásig megtöltött a vendégeket ünneplő közönség.

Emlékezetes Kemény G. Gábor budapesti irodalomtörténésznek a vendégládása is. Ő szintén a Hungarológiai Intézet! közös szervezésben látogatott el Szabadkára, és Mocsári Lajosról, a dualizmus korának kimagasló, haladó politikusról, a nemzetiségi egyenjogúság eszméjének ismert hirdetőjéről tartott mélyenszántó előadást.

De nemcsak írók sorakoztak fel a határon túlról jövő vendégek között, hanem előadóművészek is, akiknek fellépése mindannyiszor új értéket, új szintet vitt az Életjel-esték sorozatába. A közönség nagy lelkesedéssel üdvözölte már a televízió képernyőjéről is ismert színészeket, Halász Juditot és Kozák Andrást, Sinkovits Imrét és Gombos Katalin, Ruttkai Évát és Darvas Ivánt, a velük együtt vendégszereplő Hajdú Júlia zeneszerzőt, Almási Évát és Balázsovits Lajost, valamint Piros Ildikót és Huszti Pétert. Mindezek a vendégszereplések a régi hagyományok szellemében,

a régebben itt jártak nyomdokain jöttek létre, s kétségtelen értéket vittek az élőíjság munkásságába, emelve az előadások színvonalát, és még inkább öregbítve az Életjel hírnevét nemcsak közvetlen környezetünkben, hanem a határon túl is.

És tekintve, hogy ez az év jubileumi esztendő, hadd emlékezzem meg külön is két olyan estről, mely méltán beleillett ebbe a jubileumi, ünnepi hangulatba. Az egyik Illés Endre Kossuthdíjas írónak a szerzői estje volt, amely valósággal eseményszámba ment itt Szabadkán, de Szabadkán kívül is, a másik pedig Garay Bélának, a jugoszláviai magyar színjátszás kimagasló egyéniségének az estje, melyet sok évtizedes munkásságának elismeréseképpen és *Festett világ* című könyvének megjelenése alkalmából rendezett az Életjel szerkesztősége.

Az élőíjság rendszeresen megjelenő számaival szorosan összefonódtak a Kísérleti, illetve később az Irodalmi Színpad előadásai. Színháza már a múlt század közepén is volt Szabadkának. Ennek az egykori színháznak az örökségét vette át magyar nyelven a két háború között a Népkör művelődési gárdája, a felszabadulás után pedig megszületett a két nyelvű színház. Az Életjel most jubiláló Irodalmi Színpada tehát nem valami új értéket honosított meg a városban, amikor a színház több tagjának részvételével, színházi rendezésben meghonosította ezeket az előadásokat. Az a tény azonban, hogy a működő színház mellett is szükségesnek látszott egy ilyen rendezvénysorozat megindítása, azt tanúsítja, hogy mégiscsak volt valami új is ebben a kezdeményezésben. És ez az új nem csupán a kísérleti jellegben jutott kifejezésre, hanem mindenekelőtt abban, hogy olyan színpadai előadások is a közönség elé kerülhettek, amelyek mindaddig hiányoztak kulturális életünkéből! A kísérleti Színpad első, 1968 őszén megtartott előadásán Kvazimodó Braun István két egyfelvonásosra került színre, ennek a nyomában pedig több, az avangarde jegyében született előadás következett. Maga ez a körülmény azonban még nem adta volna meg teljesen az Életjel új ágazatának létjogosultságát, annál kevésbé, mert hiszen a színészek fokozatos elmaradásával egyre inkább egy újabb törekvés is előtérbe került, mégpedig az, hogy a színdarabok bemutatása mellett irodalmi összeállítások is megelevenedhettek az idővel Kosztolányi Dezső nevét felvett Irodalmi Színpad műsorán, azonfelül éppen ezen az ágazaton át a környező helységek, például Csantavéren és Bajmók műkedvelő együttesei is bekapcsolódhattak az Életjel tevékenységébe kölcsönös vendégszereplések útján.

A sajtó már a Kísérleti Színpad előadásait is lelkesen fogadta, csak úgy, mint az élőíjság más számainak megjelenését. Podolszki József például a Képes Ifjúságban így köszöntötte a Kísérleti Színpad egy előadását:

„Nemcsak egy új színpad megnyitóját, hanem az új, fiatalosan merész és előrefutó törekvések térhódításának kezdő stádiumát is jelentette a február 27-i bemutató”.

Igaz, ez az elismerés még elsősorban kissé el is túlzott avantgarde-ímadat jegyében született, s ha ez a törekvés a továbbiakban nem is vált egyedüli törekvésévé az Életjel újra és újra megújuló gárdájának, maga a siker, az irodalom és általában a kultúra ápolásának ténye azonban megmaradt még azután is, amikor a színészeket lassacskán a középiskolás ifjúság váltotta fel az Irodalmi Színpadon, de az Életjel más estjein is. És ennek a sikeres munkának egy-egy állomását jelzi Kopeczky László *Don Juan utolsó kalandjának*, Kassák Lajos *Isten báránykái* című szimbolikus jelenetének, Kosztolányi Dezső Bajmokon is bemutatott miniatűrjeinek, valamint Shakespeare *Szentivánéji álom* című műve egy jelenetének bemutatása után például Sáfrány Imre *Magellánjának*, Kopeczky László *Kádár Katájának*, valamint Gobbi Fehér Gyula Urbán János könyve alapján Cseh Károly életéről írt, *Vallatás* című művének színpadra vitele is, ez az utóbbi a bajmoki, a *Kádár Kata* viszont a csantavéri műkedvelők közreműködésével.

Az Irodalmi Színpad sikeres működésének egyik szilárd alapja volt a most szintén tizedik évfordulóját ünneplő Csáth Géza Művészbaráti Kör munkájának kiterjedésedése. Ez a lelkes, jól irányított munka tette

lehetővé, hogy az Irodalmi Színpad az elmúlt egy évtized alatt több mint ötven sikeres, műfajában is változatos estével léphetett a közönség elé, s ezt a körülményt külön meg is ünnepelte az együttes annak az írónak, Csáth Gézának a műveiből összeállított műsorral, akiknek a nevét viseli művészetbaráti köre.

A Csáth Kör azonban természetesen nem csupán az Életjel Irodalmi Színpadának továbbvitelét vállalta magára Horváth Emma tanárnő vezetésével. Munkaterülete sokkal kiterjedtebb ennél. Amellett, hogy az Életjel rendszeres estjeinek egyik alappillérvé vált, megvannak a maga általános célkitűzései is, és éppen ezek a célkitűzések jelentik azt a különösen új mozzanatot, amely ezen a téren is megadja az Életjel munkásságának kulturális értékét. Ezek a középiskolás diákok ugyanis azt a célt tűzték ki maguk elé, hogy — nem is középiskolás fokon — igyekeznek népszerűsíteni és ápolni az irodalmat, valamint az előadóművészetet, de végső fokon minden művészeti ágat. Ennek a keretűnként egyik megnyilatkozási formája az is, hogy nagy figyelmet szentelnek a még fel nem tárt irodalmi értékek felkutatására, ismertetésére és bemutatására. Ezzel a törekvéssel szinte elválaszthatatlanul összefügg a színpad és pódiumművészet terén az új formák kutatása, és végső soron tehetséges fiatal versmondók és színjátszók felkarolása, nevelése, irányítása, egyrészt a közönség mind szélesebb körű bevonásával, másrészt pedig a diákok sorából kikerülő tehetségek esztétikai nevelésével, tehetségükre való ráébredéssel.

Ezek a célkitűzések vezérlik a Csáth Kör tagjait, amikor állandó szereplést vállalnak az Életjel nagyműsoraiban, s amellett miniműsorokat is bemutatnak, beiktatva ezek közé a tehetséges fiatal versmondók önálló előadóestjeit, bemutatván egy-egy nép költészetét, és a közönség elé tárva a kevésbé ismert, de azért figyelmet érdemlő költők műveinek csokrárt is. Ez a vállalt szerepkör maga után vonja nem is csupán a versmondás, de ezenfelül a színjátszás, sőt a pantomim művelését is. Hasonlóképpen törekvései közé tartozik az is, hogy egy-egy előadáson belül is egyszerre több művészeti ágat fogjanak össze, tehát ne elégedjenek meg a színpadi előadóművészetrel, hanem ugyanakkor felhívják a figyelmet a zenére, festészetre, szobrászatra is. Ezt a sokirányú törekvésüket jellemzi az a körülmény, hogy egyre több vendégszereplést szerveznek a város környékén, együttműködve a kisebb helységek műkedvelő csoportjaival.

Ez a szerteágazó és lelkes munka meghozta a maga gyümölcsseit. Az előadóművészetnek a tanulókkal való megkedveltetése természetesen kiválasztotta a legtehetségesebbeket, s ezek aztán, az iskola padjaiból és a Csáth Körből kikerülve, megmaradtak a színpadi és pódiumművészet mellett. Bajza Viktória például Budapesten végezte el a színművészeti főiskolát, s jelenleg az Újvidéki Színház tagja, de előzőleg már szép sikereket ért el a magyarországi színpadokon és a televízióban is. Póka Éva jelenleg negyedéves hallgatója a Budapesti Színművészeti Főiskolának, Tallós Zsuzsa pedig az idén diplomált Újvidéken. És szintén Újvidéken folytatja tanulmányait a Csáth Körből kikerült Sziráczy Katalin és Cziffra Erika is. Ha ehhez még azt is hozzátesszük, hogy Próbilla Valéria, aki szintén egyik kimagaslóan tehetséges tagja volt annak idején az Életjel gárdájának, amit több versmondó versenyen is tanúsított, szintén több ízben fellépett az Újvidéki Színház előadásain, akkor nyugodtan elmondhatjuk, hogy az Életjel keretei között működő Csáth Kör vallóban példamutató és eredményes munkát fejt ki egyrészt a művészetek népszerűsítése, másrészt a fiatal előadók nevelése terén is. Ezt bizonyítja az is, hogy ennek tagja volt Bambah Róbert, az Újvidéki Rádió rendezője is.

A fentebb említett példák azonban csupán a legkimagaslóbb teljesítményekre emlékeztetnek. Ezenkívül azonban sok más siker is fűződik a Csáth Kör tevékenységéhez. Az utóbbi három évben például versmondói rendszeresen eljutottak a köztársasági szintű rangos vetélkedőre. Ebben az időszakban Kecsenovics Mária, Sziráczy Katalin és Vécsi Judit követték Kollár Ilona korábbi példáját. Továbbá 1977-ben több első díjat is kapott Vécsi Judit és a kör, mégpedig a Jugoszláviai Magyar Nyelvművelő Egyesület közszégy versenyén prózamondból, a jugoszláv középiskolások Becsén megrendezett vetélkedőjén pedig versmondásból.

A Csáth Géza nevét viselő kör nem zárkózik nemzetiségi határok köze. Minthogy tagjai nem csupán magyar, hanem kétnyelvű műsorokon is fellépnek, egészen természetesen, hogy a kör szerbhorvát anyanyelvű tanulókat is bevont munkájába, s ezeket is benevezi a különböző versenyekre, elsősorban azokra, amelyeken szerbhorvát anyanyelvű tanulók magyarul is mondhatnak verset vagy prózát. A szerbhorvát anyanyelvű tanulók csoportjának a megalakulása természetesen adódik abból a körülményből, hogy az Életjel ma már nem csupán kétnyelvű, hanem kizárólag szerbhorvát nyelvű előadásokat is szervez. Ez abból a tényből következik, hogy a szereplések tere kiterjedt a város határain túlra is. Kilátogatnak a falvakba, elmennek más iskolákba, valamint fellépnek alkalmi ünnepeken, például az ifjúságnapi, és Köztársaságnapi és nőnapi rendezvényeken, a könyvhónap megnyitásán, kiállításokon, a nyugdíjasotthon felavatásán.

Ez a nagy munka nemcsak a tanulók sikerét jelzi, hanem irányítójuk és vezetőjük, Horváth Emma tanárnő munkáját is dicséri. Hadd említsük meg például, hogy Sáfrány Imre *Magellánjának* bemutatójára a zsüri éppen a kiváló rendezés miatt a Tiszai Játékokra javasolta az előadást, s ez alkalommal Horváth Emma elnyerte a legjobb amatőr rendezőnek járó oklevelet.

Mindehhez talán még csak azt kell megemlíteni, hogy a Csáth Kör az általános iskolák tanulóit is igyekszik munkájába bevonni, annál inkább, mert hiszen diákokról lévén szó, a középiskolából kikerülő tagok távozásával minden évben rendszerint érzékeny veszteség éri, s ezt csakis új és új tehetségek nevelésével lehet pótolni. És szóljunk talán arról is, hogy az előadóművészetek ápolásán túlmenően miben nyilvánul meg még a Csáth Kör munkája. A szavalatok és prózamondások mellett érdeklődés mutatkozik az ének és a gitármuzsika iránt is. Ezenkívül azonban a tanulók maguk készítik el a miniműsorok plakátjait és kellékeit is, tehát a képzőművészet terén is fejlesztik képességeiket.

Mennyire igaz a Herceg Jánosnak, aki még 1967-ben az Életjel jubileumi könyvéről emlékezve meg a 7 Napban, egyebek között a következőket írta:

„... az Életjel nem a szabadkai íróké, színészeké, muzsikusoké. A szabadkaiak a vendéglátó szerepét játsszák, miközben jómaguk legtöbbször szerényen a háttérben maradnak...” S aztán: „... A miénk, mindannyiunké ez a szabadkai pódium, mert Életjelt ad mindannyiunkról, s ébren tartja szellemi életünk szent tüzét.”

Igen, ennek a szent tűznek a lobogása világította be az előadásokon közreműködő művészetbarát fiatalok szerteágazó tevékenységét, lelkes munkáját, önképző és közvetítő törekvéseit is.

Mindez azonban még korántsem teszi teljessé az Életjel munkásságát. Van még egy, szintén tíz esztendővel ezelőtt indult új munkaforma, mely ugyan nem nevezhető a szó szoros értelmében vett könyvkiadásnak, mert hiszen ehhez a megjelöléshez hiányzik a megfelelő apparátusa, de a kellő anyagi fedezete is, és mégis, az elmúlt esztendők folyamán kiadott kis füzetek — s később az immár vastkosabb kötetek is — félreírt-hetetlenül arról tanúskodnak, hogy az Életjel a nyomda felhasználásával is igyekszik a magára vállalt feladatot minél teljesebben megvalósítani, azaz megadni a lendületet egy olyan munkának, amelynek elsődleges feladata a város, sőt a tágabb környezet, Vajdaság kulturális és társadalmi múltjának, értékeinek feltárása, azaz ennek a feltárásnak az ösztönzése és elősegítése.

A cél nem az első Életjel Miniaturák megjelenésével formálódott meg. Ez a cél ott lebegett már akkor is az indítók szeme előtt, amikor a Városi Könyvtár olvasótermében az élőlátszó első száma elevenedett meg a nézők szeme előtt. Mert abban, hogy az Életjel — mint Urbán János mondta már idézett bevezető szavaiban — „közvetíti a leírt irodalmi mű és az olvasó között”, benne volt már ennek a múlt értékei felé fordulásnak a magva is. S mint már említettem is, ezeknek a kiadott miniaturáknak egyáltalán nem valami jövődőlő könyvkiadás megalapozása volt a célja, hanem sokkal inkább az, hogy a kiadott kis könyvecskék afféle összekötő

kapcsok legyenek a közönség felé, egy kicsit afféle tagsági könyvecskék, amelyek eleinte nem is igen jutottak el más kezébe, csupán azokéba, akik az Életjel tágabb közönségébe tömörültek azzal, hogy rendszeresen részt vettek az élőíjásg szóbeli számainak megjelenésén.

Ha azonban valamely munka megindul, természetesen nem maradhat meg a kezdeti szerény elképzelések keretei között. Amint a csecsemő megszületik, eleve az a rendelkezése, sőt hivatása, hogy fejlődjön, erősödjön, növekedjen. Így volt ez az Életjel miniatűrjeivel is. Kezdetben talán csak a témakörre vonatkozó elgondolás bővült, a kulturális múlt kezdeti bátor-talan felvázolása mellett vállalkozva a társadalmi múlt értékeinek feltárása, tanulságainak közkinccsá tételére is, ez azonban fokozatosan maga után vont a kezdetben néhány oldalas kis füzetecskék tartalmának s ezzel együtt terjedelmének bővülését is, természetesen a rendelkezésre álló anyagi eszközök keretében.

Az a munka, amely az efféle hosszabb-rövidebb műveknek a közönség elé tárása tekintetében kibontakozott az Életjel keretei között, nem nevezhető ugyan könyvkiadói tevékenységnek a szó megszokott értelmében, de mindenképpen olyan értékmentő munka, amely méltán keltette fel még a határon túli magyar közvélemény érdeklődését is. Hogy csak egy példát említsek! A pécsi Jelenkor 1975. novemberi és decemberi számában két folytatásban foglalkozott az Életje! Miniatűrök sorozatával, részletesen is méltatva egy-egy megjelent munka értékeit, kitérve persze az esetleges fogyatékoságokra is. Az egész írásból azonban az elismerő lelkesedés hangja szól. És Szokolczay Lajos, a tanulmány írója már a bevezetőben ekképpen fogalmazta meg a kis könyvek jelentőségét:

„Ahogyan Toncs Gusztáv és Lovász István tanári munkássága, irodalmi, ismeretterjesztői tevékenysége szerencsésebb pillanatokban Bácska határánál messzebbre sugárzott, úgy az 1968-ban indult Életjel-miniatűrök sorozat legjobb kötetei sem csupán a vajdasági írás és kultúra egy-egy kevésbé ismert értékére reflektoroznak, hanem megpróbálják a helyi értékeket, hagyományokat egy szervezettebb folyamba, az egyetemes magyar tudás sok értől duzzadó medrébe ágyazni.”

És azután, mintegy konklúzióként:

„... a szabadkai hagyománykutatót nem a jugoszláviai magyar irodalomtól különálló, belső ügyeket tárgyaló és népszerűsítő vállalkozásnak fogtuk fel, hanem olyan — nem egy esetben az egyetemes magyar kultúrának is értéke! értékadalékkal szolgáló — kísérletnek, amely nem a könyvsorozatot kibocsátó helytől, hanem a benne lévő mondanivalóktól lett érdeklődésünk tárgyává.”

Hogy mi is született eddig ebből a munkaeredményeket nyomdafestékkal rögzítő, nem hivatásos könyvkiadói munkából, arról világos képet kaphatunk akkor is, ha egy pillantást vetünk az Üzenet borítólapján *Szellemi életünk dokumentumai* címmel adott beszédes felsorolásra. Ebből ugyanis az derül ki, hogy az elmúlt tíz esztendő alatt minden szervezett könyvkiadói tevékenység nélkül is megjelent immár több mint harminc miniatűr kiadvány, és ez még nem is minden. Az esztendők folyamán ugyanis — a természetes fejlődés folytán — odáig jutottak a dolgok, hogy a kezdeti keret szűknek bizonyult, szükség volt hát a miniatűrök mellett az immár nagyobb terjedelmű Életjel Könyvek megindítására is, s már ezektől is megjelent 16 mű.

Bizonyára nem árt egy kis statisztika arról, hogy mi minden is fért bele ebbe a szépen bontakozó kiadási képbe. A tervek már eleven sem szépirodalmi művek kiadására irányultak, s ilyen mű csak néha kerülhetett bele a kiadási tervbe, kivételes támogatásánál, esetleg múlthoz kötődő érteknél fogva. Ez magyarázza, hogy a kiadott több mint harminc kis füzet közül csak három ilyen szépirodalmi kiadvány volt, sőt nem érezhető a szépirodalmi visszaemlékezések, múltfeltárások túlsúlya sem, hiszen az ilyen jellegű füzetek száma is csupán tíz, és ugyanennyi a társadalmi és forradalmi múltunk feltárására irányuló kutatómunka eredménye is. Ezenkívül öt mű témája a képzőművészet, illetve az ezzel kapcsolatos emlékezés, s volt egy-két munka a színház és a zene világából is.

Mindez pontosan jelzi az Életjel általános feladatváltásának irányvonalát. Ez a keret azonban nem felelhetett meg a menet közben jelentkező további igényeknek, például annak, hogy megjelenési lehetőséghez juttassa a szabadkai írókat, elsősorban a kezdőket, no meg természetesen a nagyobb terjedelemre vonatkozó kívánalmakat sem. Éppen ezen igyekeznek segíteni az Életjel Könyvek sorozata, amely már eddig megjelent kötetivel is megoldott nem egy efféle problémát. Le kell szögezni, hogy itt is első helyen állnak a múlt értékeit feltáró, különböző témakörű könyvek, emellett azonban jutott már valamennyi hely a szépirodalmi szükséglet kielégítésére is. Megjelent például két gyűjtemény elhunyt szabadkai írók műveinek válogatásából és — a nemzetiségi együttműködés szolgálatában, s mintegy az Osvit régebbi kiadásait viszonzva — a Rukovet munkatársainak munkáit tartalmazó antológia. És megjelentek azoknak az irodalmároknak az első kötetei is, akiknek eddig nem volt alkalmuk önálló könyvvel a közönség elé lépni.

Az Életjel kiadói tevékenysége tehát — jóllehet nem egy szervezett kiadványtalan tevékenységének eredménye — egyre rendszeresebb és átfogóbb munkaterrvől tesz tanúságot. Hiszen például csupán az Életjel Könyvek sorozatban megjelent néhány mű említése is elegendő arra, hogy rávilágítson a vállalt munka hézagpótló jellegére. Pálkás József Szabadka népoktatásának múltját taglalja. Szekeres László helytörténeti kézikönyve a szabadkai helynevekkel foglalkozik, Petkovics Kálmán *A kérdőjeles ember* címen a századforduló tájának forradalmi mozgolódására emlékeztet, Lőrinc Péter *Bácskai polgári politikai elmélet* címmel a bácskai múlt néhány jellegzetes alakjának munkásságát elemzi megjelent munkáikon át, dr. Györe Kornél városmorfológiai tanulmányt adott Szabadka településképéről, Kolozsi Tibor pedig a szabadkai sajtó első világháború előtti történetét írta meg.

Ennek a kiterjedt munkának az értékét minden bizonnyal még növeli az a körülmény is, hogy az Életjel szerkesztősége tulajdonképpen szinte egész eddigi tevékenysége során meglehetősen otthonlan volt, s ennek folytán sok helyet változtatott, hiszen mindegyik csak ideiglenes szükségmegoldásnak volt tekinthető. Folyt a munka a szerkesztők lakásán, a szabadkai lapok szerkesztőségi helyiségeiben, aztán egy időben a régi városháza, azaz a jelenlegi művelődési otthon félemeleti helyiségeiben, majd a munkásegyletem udvari termében, az előadások pedig kezdetben a Városi Könyvtárban, aztán a zeneiskolában, a városháza dísztermében, a munkásegyletem anfiteátrumában, a gyermekszínházban, a Népszínház és a Népkör nagy- és kistermében zajlottak le. Az előadásoknak ugyan ma sincs valami kizárólagosan megállapított helyük, hiszen ez összefügg az esetek jellegével, közönségmozgató erejével is; maga az Életjel azonban végre a Népkör udvarában, a színpad mögött épült épületrész három helyiségében minden jel szerint végleges, megfelelő otthonra talált, s ez lehetővé teszi a még rendszeresebb, még alaposabb munkát és felkészülést az egymást követő estekre.

Mindent összevetve tehát az Életjel előtt újabb távlatok nyílnak meg. És e távlatok felé tekintve, mindenképpen meg kell emlékezni az eddig végzett munka kiérdemelt társadalmi elismeréséről is. Azt már említettük, hogy az Életjel kifejtett munkásságáért 1967-ben elnyerte Szabadka város Októberi díját. Ehhez azonban hozzá kell tenni még további három elismerést is. 1972-ben ugyanis Szabadka Ifjúsági díjat kapott a Csáth Géza Művelődésbaráti Kör; a hetvenes évek elején pedig elismerő diplomával tértek haza a színjátszó együttesek balassagyarmati nemzetközi szemléről. És végül, de persze nem utolsósorban, az Életjel 1974-ben megkapta a Szenteleky-díjat az irodalmi élet fejlesztése és népszerűsítése terén kifejtett eredményes tevékenységéért.

Talán nem is lehetne méltóbban befejezni ezt a jubileumi beszámolót, mint azokkal a szavakkal, amelyeket Bori Imre mondott, átnyújtván 1974. november 16-án az Életjel képviselőjének ezt a nagy közösségi elismerést kifejező díjat:

„Nem véletlen, hogy a színház is be akarja avatni a nézőt az előadásba, meg akarja szüntetni nézői mivoltát. Az Életjel, mint az irodalmi színpadok általában, hasonló igény szülte: a szabadkai irodalmi előújság azaz hogy kolektív élmánnyé tudja változtatni, mi eredendően individuális élménykiváltásra készült, jelentős, értékelhető és megbecsülést érdemlő része lett irodalmi életünknek.”

Es végül:

„... S ha mindehhez még hozzátudjuk, hogy nemcsak az írásművészet, hanem az előadói művészet pártfogása is természetszerűen vállalt feladata, mérhetjük csak fel a szabadkai Életjel irodalmi előújság szerepét, sokoldalúan értékelhető jelentőségét, szervezőinek és szereplőinek munkáját, s amikor a Szenteleky-díj bíráló bizottsága kitünteti, ezt a tizenhat éven át folytatott sikeres tevékenységét ismeri el.”

Ezek az elismerő szavak most, húsz esztendő után is, a további munkára készülve, olyan biztatást jelentenek az Életjel szerkesztőségének, amely kedvet és lendületet ad az újabb és újabb feladatok megvalósítására.